

פרשת עקב

מזוזה

"וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" (דברים יא, כ)

מעלת המזוזה

כתב הטור (יו"ד רפה) וז"ל מצות עשה לכתוב פרשת שמע והיה אם שמוע ולקובען על מזוזת הפתח, דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. וצריך ליזהר מאד בה כמו שאחז"ל כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא, מפני שיש במזוזה יחודו של הקדוש ברוך הוא ותמיד כבואו ובצאתו יזכור יחודו של הקדוש ברוך הוא ויתן יראתו על פניו לבלתי יחטא, וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם, ואם אינו זהיר בה יתקצרו דמכלל הן אתה שומע לאו. וכן דרשו חכמים בעון מזוזה בניו ובנותיו מתים קטנים, דכתיב דם נפשות אביונכם נקיים וסמך ליה לא במחירת מצאתים, עכ"ל.

שמירה

והנה איתא במנחות (לג, ב) אמר רבא מצוה להניחה בטפח הסמוך לרה"ר, מאי טעמא רבנן אמרי כדי שיפגע במזוזה מיד, רב חנינא מסורא אומר **כי היכי דתינטריה**. אמר רבי חנינא בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מלך יושב מבפנים ועם משמרין אותו מבחוץ, מדת הקדוש ברוך הוא אינו כן עבדיו יושבין מבפנים והוא משמרן מבחוץ שנאמר ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך.

וברש"י בפסחים (ד, א) כתב לפרש הא דאמרו חז"ל בכמה דוכתי דמזוזה חובת הדר, **לפי שהיא משמרתו**. ומבואר שהשמירה איננה ענין סגולי גרידא אלא חלק בלתי נפרד ממהות המצוה לקיימה באופן שתשמור עליו.

תוספת שמות המלאכים

אולם כבר כתב הרמב"ם (תפילין ומזוזה וס"ת ה, ד) בחריפות יתירה אודות אותם העושים מצוה זו עבור סגולותיה לחוד. וז"ל מנהג פשוט שכותבים על המזוזה מבחוץ כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה שדי ואין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ, אבל אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא, **שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקדוש ברוך הוא ואהבתו ועבודתו כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם**, עכ"ל.

וכן כתב הטור (שם) וז"ל וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה כמו שדרשו בפסוק ה' שומרך וכו', מלך ב"ו מבפנים ועבדיו שומרין אותו מבחוץ ואתם ישנין על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ, וע"כ נתינתה בטפח החיצון שיהא כל הבית לפניו הימנה ובשמירתה. ומ"מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עליה, עכ"ל.

ובחשוך חמד (פסחים כה, ב) הביא בשם גליון המהרש"א (יו"ד רפט ש"ך, ב) דהעושה מזוזה משום מצוה, רשאי לחשוב שבשכר המצוה ישמרו ה', אך העושה אותה רק לכוונת שימור, אין לו שמירה אלא סכין היא בעיניו, עכ"ד.

ביטול מצוה

ובהא דכתב הרמב"ם דהמוסיף שמות המלאכים במזוזה אינו יוצא ידי"ח, הנה בשו"ת להורות נתן (א, מח) כתב דלכאורה יש לתמוה מדוע לדבריו הם בטלו את המצוה, הלא אף למאי דקיי"ל דמצוות צריכות כוונה

הלא אף הכא הרי הוא מכוון לשם מצוה, אלא דטועה בטעם המצוה, וסבור כי מטרתה הוא לשם שמירה, אך אין בכך לקלקל את כוונתו לשם מצוה.

והביא דבחתם סופר (בשו"ת אבהע"ז ב, צ) כתב וז"ל והנה הרמב"ם קרא תגר על הקובעים מזוזה וכותבים שמות מבפנים. וכתב הכס"מ, אה"נ שהמזוזה שומרת הבית וכו' אלא צריך שיכוין לקיים מצות הקדוש ברוך הוא וממילא נמשך שתשמר הבית. והנה בודאי אין תכלית מצות עשה של מזוזה לשמירה רק להעלות ייחוד השם על לבו, ומכל מקום מי שמכוין בקביעתה לקיים מצות עשה שצונו ה' וסובר שאין בזה אלא שמירה, לא נאמר שלא יצא ידי חובתו, שאם כן רוב ישראל אינם יוצאין ידי חובת מזוזה. וגם הרמב"ם לא כתב שבטלו מצוה אלא ע"י שכותבים בפנים שמות מלאכים, ועי"ז בטלו המצוה, אבל במה שטעו בתכליתה אין בזה אלא סכלות, ומ"מ מקרי מכוין לעשות רצון ה', וכן רוב בני אדם שומרים רוב התורה על מנת לקבל פרס ואין זה התכלית האמיתי, ומ"מ כיון שמכוין לצאת ידי חובתו יוצא הוא בזה, והוא פשוט, עכ"ל.

וסיים דמעתה יש לעיין מדוע אכן הכותב שמות ופסוקים במזוזה חשיב מבטל מצות עשה.

בל תוסיף

וכתב לבאר דביטול המצוה הוי משום שעבר בבל תוסיף, והמוסיף גורע כמבואר בסנהדרין (פח, ב) וברש"י שם ד"ה ואין לנו וכו' ואם הוסיף גורע דקא עבר בבל תוסיף ולא עבד מצוה. והרמב"ם (ציצית א, טו) כתב וז"ל הטיל ציצית על ציצית וכו' ואם נתכוין להוסיף אף על פי שחתך אחת משתייהן ה"ז פסולה שהרי כשהוסיף פסל את הכל (ע"כ), וה"ה כשהוסיף פסוק או שמות על המזוזה דעבר בבל תוסיף וביטל המצוה דהמוסיף גורע, עכ"ל.

היכא דליכא קיום מצוה

עוד אמרו במנחות (לב, ב) ואמר רב יהודה אמר שמואל תלאה במקל פסולה מ"ט בשעריך בעינן. תניא נמי הכי תלאה במקל או שהניחה אחר הדלת סכנה ואין בה מצוה (רש"י - סכנה מן המזיקים שאין הבית משתמר בה עד שיקבענה בצורת הפתח כהילכתה) של בית מונבז המלך היו עושין בפונדקותיהן כן זכר למזוזה.

ופרש"י וז"ל פונדק היינו בית שלנין בו עוברי דרכים בדרך ואין חייבין במזוזה דלאו דירת קבע הוא, כדתניא לקמן בהתכלת הדר בפונדקי בארץ ישראל כל שלשים יום פטור מן המזוזה, ושל בית מונבז המלך כשהיו מהלכים בדרך נושאים מזוזות עמהם ותולין אותן בפונדק במקל עד הבקר זכר למזוזה, לפי שלא היו דרין לעולם דירת קבע אלא הולך היה מעיר לעיר במלכותו, עכ"ל.

ובספר שבילי הפרשה הוכיח מגמ' זו דאף היכא דליכא קיום מצוה מ"מ איכא שמירה. ולאור זה כתב לדון האם איכא שמירה היכא דתולה מזוזה על צוארו.

אכן בלשון רש"י אין נראה כן, שכתב דתלו אותה זכר למזוזה, והיינו דהיות שלא היו נמצאים בביתם, ראו לנכון להלך בכל מקום עם מזוזה בכדי שלא תשתכח תורת המזוזה מזרעם, וכדוגמת הא דקס"ד בסוכה (לא), (ב) דהיכא דאין אתרוג בנמצא יש לקחת מין אחר כדי שלא תשתכח תורת אתרוג. ואמנם אמרינן התם דאין לעשות כן משום דזימנין נפיק חורבא מיניה, היינו משום דעלול להיות דיקחו מין אחר תמיד, לעומת זאת הכא נראה דאין לחשוש שיסברו שיוצאים ידי"ח מצות מזוזה כה"ג.

בית שוכר ופונדק

ויש לדון האם השוכר חדר במלון וכדומה חייב במזוזה. דהנה איתא במנחות (מד, א) אמר רב יהודה טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית מיכן ואילך חייבת, תניא נמי הכי הדר בפונדקי בא"י (רש"י - שלנים בו עוברים ושבים) והשוכר בית בחו"ל כל שלשים יום פטור מן המזוזה (רש"י - פטור שמא יחזור בו) מיכן ואילך חייב, אבל השוכר בית בא"י עושה מזוזה לאלתר משום יישוב דא"י, עכ"ל.

ופרש"י וז"ל דלאחר שקבעה שוב אינו נוטלה משם אפילו יוצא ממנו, כדאמר בפרק השואל (ב"מ קב, א) הלכך בקושי יצא ממנה מפני טורח מזוזה אחרת, ואפילו יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזומנת במזוזה ונמצאת א"י מיושבת.

ובפשטות השוכר חדר במלון וכדומה דמי לשוכר פונדק, ויש לפוטרו אף בא"י כל שלשים יום, וכן עמא דבר שאינם בודקים את המזוזות במלון וכדומה. אכן זה ברור דהנמצא שם למעלה משלשים יום חייב במזוזה.

אלא דיש לדון האם אדם המתארח במלון בחו"ל למשך תקופה של למעלה משלשים יום, אם הוא חייב במזוזה. ובערוך השולחן (יו"ד רפו, מח) כתב להדיא דאין לחלק בפונדק בין ארץ ישראל לחו"ל כשם שמחלקים בשכירות, ולאחר שלשים יום שפיר חייב גם בחו"ל. שכן הטעם לחלק בין חו"ל לא"י אינו אלא בשוכר פחות משלשים יום שבא"י חייב משום יישוב א"י ובחו"ל פטור, אבל בפונדק לאחר שלשים יום כמו בא"י שחייב משום דאז נחשב כקבע.

אך המהר"ם חלאווה בפסחים (ו, א) כתב להדיא דבחו"ל פטור לעולם, וז"ל דמדרבנן אמרו הדר בפונדקי בארץ ישראל פטור עד ל' יום והשוכר חייב מיד, ובחו"ל בפונדקי פטור לעולם ושוכר או שואל פטור עד שלשים יום, עכ"ל.

ולדבריו צ"ל דפונדק לעולם אינו נחשב קבע, ולכן פטור בחו"ל. ומה דבארץ ישראל חייב גם בפונדק אחרי שלשים יום צ"ל דלאחר ל' יום אפילו בשוהה בפונדקי שייכת סברת רש"י שאפשר שע"י קביעת מזוזה ישאר עוד, ועדיין צ"ע.

השוכר דירה בא"י לימי חג הסוכות

דנו הפוסקים אודות תושב חו"ל שעלה לא"י לימי חג הסוכות, ושכר דירה למספר שבועות, האם חייב במזוזה בימים אלו.

והנה בפשטות אין לפוטרו שהרי מבואר בפירוש בגמ' דהשוכר בית בא"י חייב תיכף במזוזה. אלא שיש שטענו דהיות ואינו עומד להישאר בבית זה, א"כ אף אם שכר דירה חשיב כשוכר פונדק ופטור ממזוזה אף בא"י.

אולם בשבט הלוי דקדק מלשון השו"ע (יו"ד רפו, כב) שכתב וז"ל השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק, ומשמע דעיקר החילוק בין השוכר לדר בפונדק הוא, דהשוכר הרי הוא שוכר את הבית, ויש לומר בזה דשכירות ממכר ליומא ומה"ט יש טעם לחייבו במזוזה, לעומת זאת הלן בפונדק הרי אינו שוכר את מקומו אלא הרי הוא דר במקום, והוי כאורח של בעה"ב, ומשו"ה פטור מן המזוזה.

ונמצא לפי"ז דתושב חו"ל השוכר בית לכל ימי החג, הרי הוא מחויב במזוזה, שהרי סוף סוף אינו אורח אלא שוכר.

ומובא בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (בספר פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יוחסין יא, שעט) כי במקום שלפי החוק אין בעל המלון רשאי להחליף לשוכר את חדרו בעת תקופת השכירות, דינה של שכירות זו כשכירות דירה לכל דבר. אך אם רשאי בעל המלון להחליף את חדרו בעת תקופת השכירות, נמצא דאין לאורח קנין בגוף החדר אלא זכות גרידא, וחשיב דבר שאין בו ממש דאין הקנין נתפס עליו. אלא דפירוש דברי הגמ' במנחות הנ"ל דהלן בפונדקי בא"י פטור מן המזוזה, היינו משום דאינו מקיים בכך מצות יישוב א"י.

ולכאורה כוונתו דאף אם אין בידי בעל המלון להחליף חדרו בע"כ, מ"מ פטור מן המזוזה, שהרי הטעם דחייב השוכר בית בא"י במזוזה מבואר בגמ' הנ"ל דהוא משום יישוב א"י, והלא יישוב ארעי בפונדק אינו יישוב.

ולדבריו יש לדון במקרה הנ"ל היכא דבן חו"ל שכר דירה לימי חג הסוכות בא"י, שבפשטות ה"נ אינו מקיים מצות יישוב א"י כמבואר בשלטי גיבורים (שבועות ה, א בדפי הרי"ף) דליכא קיום מצות יישוב א"י בשהייה לזמן קצר בא"י, וכן אין איסור לצאת מא"י לזמן קצר, דיסוד מצות יישוב א"י ואיסור היציאה ממנה אינו בביקור קצר אלא במגורים ממש, ושפיר יש לפוטרו מן המזווה.

היוצא מן הבית

כתב בשו"ע (יו"ד רצא, ג) וז"ל השוכר בית מחברו, השוכר חייב לקבוע בה מזווה ולתקן מקום קביעותה. וכשיצא, לא יטלנה בידו. (ואם הקפיד על מעותיה, השני צריך לשלם לו). ואם שכר הבית מעובד כוכבים, או ששכרו לעובד כוכבים, נוטלה ויוצא, עכ"ל.

והנה מקור הלכה זו הוא בגמ' ב"מ (קב, א) דאיתא התם תנו רבנן המשכיר בית לחברו על השוכר לעשות לו מזווה, וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא, ומנכרי נוטלה בידו ויוצא. ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר אשתו ושני בניו, מעשה לסתור, אמר רב ששת ארישא.

והקשו בתוס' מהא דאמר שמואל דמטילין מבגד לבגד [כלומר שמותר להסיר הציצית מבגד אחד ולהטילה בבגד אחר]. ותירצו בתוס' דגבי מזווה אסור לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזווה, וכשנוטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית.

ובריטב"א הוסיף דאסור ליטול את המזוזות אף כאשר זקוק לה לשימוש בבית אחר. ואמנם אמרו גבי ציצית (שבת כב, א) דמתירין מבגד לבגד, שאני הכא דכיון דחלה קדושת שכינה בבית זה אין לו לסלקה משם, ומיהו אפשר דחייב הבעה"ב לפרוע דמיה.

אכן בשאילתות דרב אחאי (שאילתא קכו) הסתפק דשמא כי אסיר למישקל היכא דלא קבע לה למזווה בשעתיה, אבל היכא דברצונו לקחת מהאי פתח ולקובעו בפתח אחר כיון דהאי דקא שקל להו אדעתא דלמעבדיה מצוה הוא ליכא בזיון ושפיר דמי, או דילמא כיון דקא מיבטלין ממצותיהו איכא בזיון ואסיר.

והביא פלוגתת רב ושמואל אי מתירין מבגד לבגד, ומסקינן בשבת (כג, א) דעבדינן כשמואל דמתירין מבגד לבגד, ולדבריו סוגיא דב"מ איירי באופן דאינו מניחו בבית אחר מיד, ומיושב קושיית התוס'.

תפילין או מזווה

כתב בשו"ע (או"ח לח, יב) וז"ל היה צריך לתפילין ומזווה ואין ידו משגת לקנות שניהם, תפילין קודמים, עכ"ל. וביאר במג"א (טו) דהיינו משום דתפילין חובת הגוף הן, ואילו מזווה אינו חייב בה אלא אם יש לו בית. אך כתב דלדידן דאין אנו מניחין אלא בעת ק"ש ותפלה, היכא דאפשר בשאלה מזווה קודמת דהא מזווה ליחא בשאלה.

והנה בפתחי תשובה (יו"ד רפה) הביא דברי השע"ת (או"ח כה, א) על מה שכתבו האחרונים גבי ציצית ותפילין דהיכא דאפשר שיהיו לו תפילין בשאלה ציצית קודמת, היינו היכא דנכון לבו ובטוח שיוכל לשאול תפילין בכל יום, ועכ"פ שלא יהיה זקוק להשיבם כל זמן שיחפוץ הבעלים אם לא יזדמנו לו לקנות, ואל"ה אכתי איכא למיחש שמא יזדקק להשיבם טרם יזדמן לו זוג תפילין, ונמצא דבטל ממצות תפילין הקודמת לציצית.

וא"כ ה"ה גבי תפילין ומזווה, דאם אינו בטוח שיהיה לו תפילין בכל יום בשאלה עליו להקדים תפילין.

וצ"ע בזה, דאפשר דהא דתפילין קודמים למזווה וציצית היינו דווקא ודאי דתפילין קודמין לודאי דמזווה וציצית, והיינו היכא דאם לא יקנה תפילין יתבטל בוודאי ממצות תפילין, אך לעולם אין בכח ספק ידיה להוציא מידי ודאי שלהם, וכגון בנד"ד דאם לא יקנה תפילין אפשר שיקיים מצות תפילין בשאלה, ובהא יתכן דמזווה וציצית קודמין, דהא אם יקנה תפילין יתבטל בוודאות ממזווה וציצית, אך אם יקנה מזווה

וציצית אפשר שיקיים אף מצות תפילין ע"י שאלה, וא"כ אף אם אינו בטוח בליבו שיהיו לו תפילין בכל יום מ"מ עליו להקדים מזוזה וציצית.

מזוזה או סוכה

הגרע"א (בשו"ת מהדו"ק, ט) דן האם מי שאין ברשותו ממון אלא או לקניית מזוזה או סוכה, הי מינייהו יקדים. דלכאורה נראה דיש לו להקדים סוכה, ואמנם מזוזה תדירא, מ"מ סוכה הוי חובת הגוף דהא א"א לו להיפטר מחיובו ממנה, ואילו מזוזה לא הוי חובת הגוף דהא אין האדם מחויב לקנות בית ולשבת בו בכדי לקבוע מזוזה, וכיון דקיי"ל דתפילין ומזוזה תפילין קודמין דחזה"ג עדיפא מתדיר, ה"נ סוכה קודמת למזוזה.

מזוזה בשבת

עוד הביא בפתחי תשובה (שם, א) בשם הפרמ"ג (או"ח לא) דאם נודע לו בשבת ויו"ט דאין מזוזה בפתחו ויש לו בית אחר, הרי הוא מחויב לצאת מביתו. אך אי לית ליה בית אחר שרי לדור בתוכו דומיא דציצית בסמ"ג, עכ"ד.

והוסיף בפתחי תשובה דה"ה בחול אם אין מזוזה נמצאת בעיר דינו כבשבת ורשאי לדור בביתו אם אין לו בית אחר כמ"כ במג"א (יג, ח) גבי ציצית.

והנה מקור דבריו הוא בדברי ר"י ב"ר מרדכי (ציצית תקמ"ד) דכתב דאין כלל איסור ללבוש בגד בעל ד' כנפות בלא ציצית, אלא דאיכא חיוב להטיל ציצית בבגד שיש בו ד' כנפות. ולכן אין איסור בשבת ללבוש בגד ד' כנפות בלא ציצית, היות והוא אנוס על הטלת הציצית.

ומבואר שם דה"נ במזוזה הדין כן, ולכן בשבת דאינו יכול לקבוע מזוזה פטור. אכן צ"ע דא"כ מדוע לא התירו להישאר בביתו אף כאשר יש לו בית בעיר, הלא אין איסור להיות בבית שאין בו מזוזה אלא דישנה מצוה לקבוע מזוזה, ועל זה הרי הוא כעת אנוס.

וצ"ל דס"ל כשיטת המג"א שם דאף לדברי המרדכי הלוּבש בגד בלא ציצית עובר עכ"פ באיסור דרבנן, אלא דמשום כבוד הבריות התירו. ודלא כהט"ז הסובר דלדברי המרדכי אין איסור בדבר כלל, וכן נראה פשוט דברי המרדכי דלא הזכיר כבוד הבריות כלל.

אולם בב"י הביא בשם תשובה אשכנזית דלא התירו אלא דווקא במקום כבוד הבריות כגון שהוא בביהכ"נ ובוש מלשבת בלא טלית. אלא דא"כ יקשה דהא תינח היכא דיהא כ"כ לא נוח דחסרון הנוחות בבית שיעבור אליו שיהיה בדבר משום פגיעה בכבוד הבריות, אך היכא דבידו להתארח אצל חברו בקל אין להתיר לו לשהות בביתו. ויתכן דלכך התכוון באומרו דאין לו בית אחר בעיר.

היוצא מביתו

אכן אכתי יקשה דלכאורה אף אם יעזוב את ביתו לא ירוויח כלום, דהלא עדיין נחשב שהוא גר שם, ואטו אדם שיצא מביתו לזמן מועט יהיה חייב לברך כשישוב לביתו.

איברא דהגרע"א (בשו"ת מהדו"ק ט) דן לחייב בברכה ככה"ג שיצא מביתו, וז"ל ואף דמחזיק ביתו לדור, מ"מ בשעה שאינו בביתו אינו מקיים מצות מזוזה בזה, עכ"ל.

וציין לדברי המג"א (כא, ב) וכוונתו להא דדחה המג"א ראיית האר"י ז"ל דיש לישן בלילה עם טלית קטן מההיא דדוד המלך שראה עצמו ערום בבית המרחץ ואמר אוי לי שאני ערום מן המצוות, דלכאורה יפלא דמדוע לא אמר כן בלילה קודם השינה שהיה באותה העת ערום, ובהכרח שהיה ישן עם טלית קטן. וכתב המג"א די"ל בזה דבלילה עכ"פ היתה לו מזוזה בפתחו, משא"כ בעת היותו במרחץ. הרי לן דדעת המג"א דאינו מקיים מצות מזוזה בהיותו בבית המרחץ.

והוסיף הגרע"א דאף בני הבית פטורים שהרי אין הבית שלהם, והוי כדר בבית שאול או שכור.

אכן לבסוף הביא דברי הברכ"י דהנכנס לדור בבית שיש בו מזוזה אינו חייב לברך על המזוזה, הגם שזה עתה התחייב במצות מזוזה. ובטעם הדבר ביאר דשאני מזוזה מציצית, דבציצית בשעה שמתעטף הרי הוא עוסק במצוה, לעומת זאת במזוזה דגמר העסק במצוה הוא מעשה קביעתה, ולאחר מכן אין לו כלל עסק בה בבואו לדור בביתו. ולא רצו לקבוע הברכה מבלי להתעסק במצוה, ולכן אמרו דיש לברך בקביעתה, שהוא סוף המעשה של העסק בגוף המצוה. ולכן אם בית יש בו מזוזה, ויצא השוכר הראשון והניחה שם, ובא השוכר השני וראה שקבועה שם מזוזה, הגם שבדעתו לדור בבית שיש בו מזוזה, אין לשוכר השני מקום לברך, דהא לא התעסק בה כלל, וכבר בירך השוכר שקדמו כאשר התעסק בה וקבעה, ואף שהשני שפיר מקיים המצוה בהיותו דר בבית שיש בו מזוזה, מ"מ איהו לא קעביד מידי. וכתב הגרע"א דמה"ט אינו שב ומברך בכל פעם שיוצא מביתו ושב.

אכן יש להעיר בזה דלכאורה מדברי הברכ"י יש להוכיח דס"ל דהיכא שיצא מביתו אכתי מקיים מצות מזוזה, שכן אי נימא דס"ל כמש"כ הגרע"א והמג"א, אם כן מדוע לא כתב דמה"ט אינו מברך בכל פעם שיכנס לביתו, ואמאי קבע דבריו דווקא כשנכנס לדור בבית שיש בו מזוזה, אלא דבאופן זה היה פשוט לו דאינו חייב לברך משום דמקיים תדיר מצותו.

הפקר

והנה יש לדון באדם שמצא בשבת כי ציציותיו פסולים, או שנפלה המזוזה מפתח ביתו מה יעשה, דלכאורה יש עצה שיתן ביתו או בגדו לחברו במתנה או שיפקירם. אך יש לאסור זאת משום שאסור לעשות בשבת קנין שאינו לצורך השבת.

והנה המג"א (יג, ח) הביא קושיית אחיו אמאי התיירו ללבוש טלית בלי ציצית בשבת מפני כבוד הבריות, הלא ישנה תקנה ע"י שיתננה לאחר במתנה וישוב וישאלנה ממנו דכה"ג הרי הוא פטור מציצית. וכתב דמ"מ חייב מדרבנן שהרי נראה כשלו, וכטלית שאולה לאחר ל' יום, וכ"ש הכא דאכן היא שלו.

אך תמה דמה בכך הא מ"מ בשבת יעשה כן. וביאר דא"כ אף בחול יעשה כן ויעשה טצדקי למיפטר נפשיה מציצית, אך כאשר יושב כך בלא ציצית ידע דלא שרינן ליה אלא בשבת משום כבוד הבריות.

ועוד דהלא אסור ליתן מתנה בשבת אלא לצורך השבת, וא"כ ה"נ אסור ליתנו במתנה. וכונתו דהכא אין זה נחשב לצורך השבת, שהרי עצם המתנה אין בה צורך אלא שע"ז יפטר ממצות ציצית. וכן מבואר בשבת (קלא) דקאמר הואיל ובידו להפקירן, ולא אמר הואיל ובידו ליתנן לעכו"ם או לקטן. וכתב הגרע"א (בהגהותיו שם) דלפי"ז מוכח דמותר להפקיר בשבת. וציין לשער המלך (לולב, א) שהביא בשם הריטב"א והפר"ח דאסור להפקיר בשבת. ועוד הוכיח מדברי הרמב"ן (ריש פסחים) שהקשה דאם ביטול חמץ מדין הפקר היאך רשאי להפקיר בשבת, הלא כמו דאין מקדשין ואין מעריכין ה"נ יש לאסור זאת.

אלא דמעשה יקשה על המג"א דמדוע אם כן מותר ללבוש הבגד או להישאר בביתו בשבת, הלא בידו להפקיר את בגדו או ביתו ויפטר מחיובו ע"כ.